

บุเรงนอง (กะษัตริย์นรธา)

กษัตริย์พม่าในโลกทัศน์ไทย

ดร.สุนทร ชุตินทรานนท์

ผู้อำนวยการไทยศึกษา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

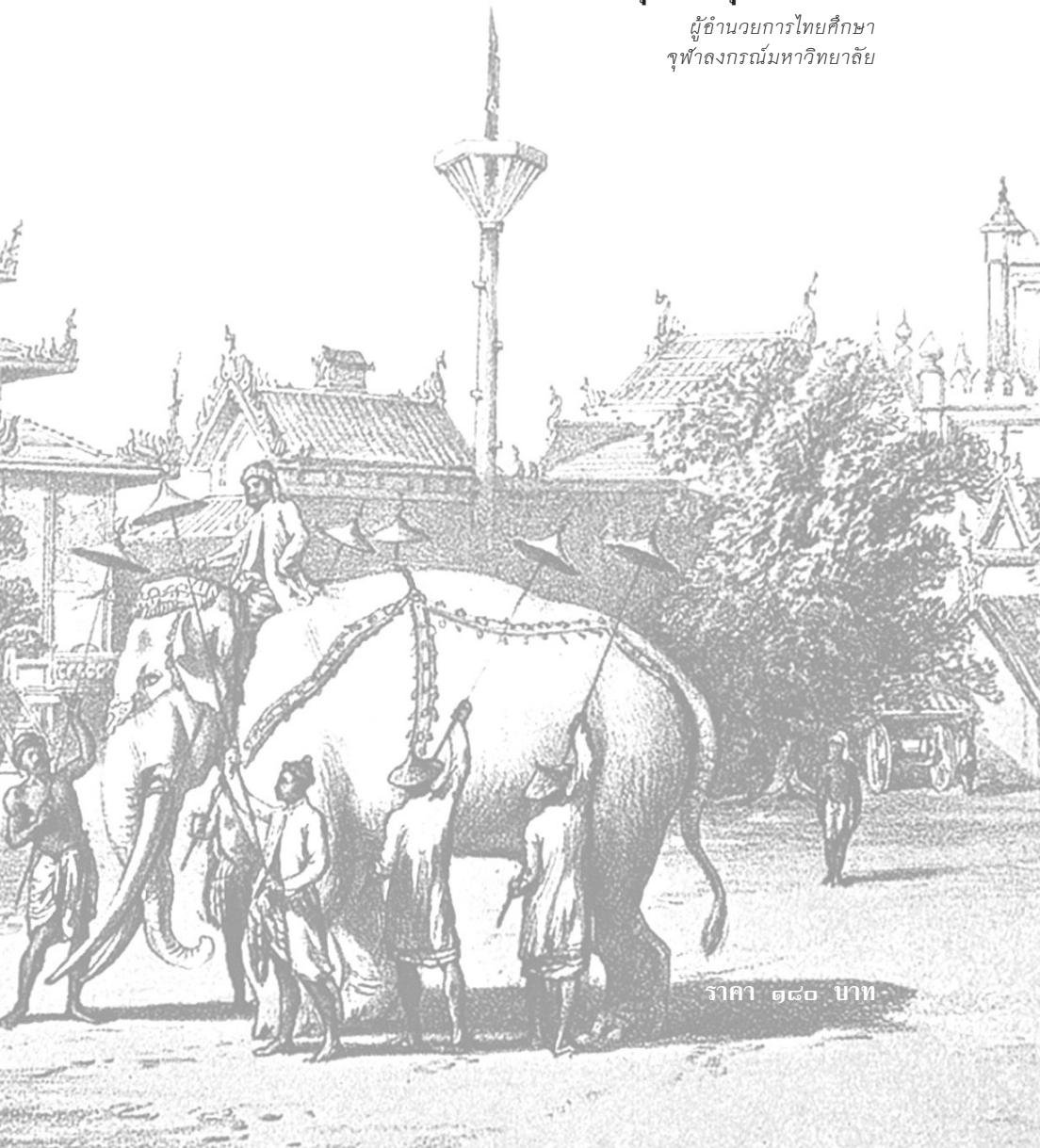

บุเรงนอง (กะยอตินนรธา) กษัตริย์พม่าในโลกทัศน์ไทย

ดร.สุนทร ชุตินธรานนท์

ผู้อำนวยการไทยศึกษา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ราคา ๑๘๐ บาท

บุเรงนอง (กษัตริย์พม่า) ภัยครึยมพม่าในโลกทัศน์ไทย • สุเนตร ชุตินธรานนท์

พิมพ์ครั้งแรก : มิถุนายน ๒๕๓๘

พิมพ์ครั้งที่ ๒ : กุมภาพันธ์ ๒๕๓๙

พิมพ์ครั้งที่ ๓ : กรกฎาคม ๒๕๔๘

พิมพ์ครั้งที่ ๔ : มกราคม ๒๕๕๐

ราคา ๑๘๐ บาท

ข้อมูลทางบรรณานุกรม

สุเนตร ชุตินธรานนท์.

บุเรงนอง (กษัตริย์พม่า) ภัยครึยมพม่าในโลกทัศน์ไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๔
กรุงเทพฯ : มติชน, ๒๕๕๐.

๓๓๒ หน้า : ภาพประกอบ.

1.บุเรงนอง, พระเจ้า--ภัยครึยมพม่า 2. พม่า--ประวัติศาสตร์. I. ชื่อเรื่อง

959.1

ISBN 974 - 323 - 512 - 4

ภาพจากปก

พระราชานุสาวรีย์พระเจ้าบุเรงนอง
หน้าพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ นครย่างกุ้ง

- ผู้จัดการสำนักพิมพ์ : สุชาติ ศรีสุวรรณ ● ผู้ช่วยผู้จัดการสำนักพิมพ์ : ประยงค์ คงเมือง
- บรรณาธิการบริหาร : สุลักษณ์ บุญปาน ● บรรณาธิการสำนักพิมพ์ : ศิริพงษ์ วิทยวิโรจน์
- ผู้ช่วยบรรณาธิการ : อพิสิทธิ์ ชีระจารุวรรณ ● พิสูจน์อักษร : พัทนัสสิน อินทรหอม
- ศิลปกรรม : นุสรา สมบูรณ์รัตน์ ● ออกแบบปก : วิธดา เมธีสุวกุล
- ประชาสัมพันธ์ : ศิครา ชาวเงิน

สำนักพิมพ์มติชน • www.matchonbook.com

บริษัท มติชน จำกัด (มหาชน) : ๑๒ ถนนเทศบาลนฤมาล ประชาณิเวศน์ ๑ เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐
โทรศัพท์ ๐-๒๕๔๐-๐๐๒๑ ต่อ ๑๓๓๕ โทรสาร ๐-๒๕๔๙-๕๔๘๘

แม่พิมพ์สี-ขาวดำ : กองพิมพ์สี บริษัท มติชน จำกัด (มหาชน) ๑๒ ถนนเทศบาลนฤมาล ประชาณิเวศน์ ๑ เขตจตุจักร
กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐ โทรศัพท์ ๐-๒๕๔๐-๐๐๒๑ ต่อ ๒๔๐๐-๒๔๐๒

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์มติชนปากเกร็ด ๒๗/๑ หมู่ ๕ ถนนสุขาประชาสรรค์ ๒ ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด นนทบุรี ๑๑๒๐๐
โทรศัพท์ ๐-๒๕๔๔-๒๑๑๓, ๐-๒๕๔๒-๐๕๙๖ โทรสาร ๐-๒๕๔๒-๐๕๙๗

จัดจำหน่ายโดย : บริษัท งานดี จำกัด (ในเครือมติชน) ๑๒ ถนนเทศบาลนฤมาล ประชาณิเวศน์ ๑ เขตจตุจักร
กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐ โทรศัพท์ ๐-๒๕๔๐-๐๐๒๑ ต่อ ๓๓๐๕, ๓๓๐๖ โทรสาร ๐-๒๕๔๐-๐๕๕๘

Matchon Publishing House a division of Matchon Public Co.,Ltd. 12 Tethsabannaruean Rd,
Prachanivate 1, Chatuchak, Bangkok 10900 Thailand

สารบัญ

บุเรงนอง(กะยอติพนรธา)
กษัตริย์พม่าในโลกทัศน์ไทย

คำนำ	(๖)
คำนิยาม รัช. ศรัศักร วัลลิโภคม	(๗)
คำนำผู้เขียน	(๑๑)
บทนำ	๓
๑ บุเรงนองกะยอติพนรธา : ราชาเหนือราชาในสกลชมพูทวีป	๑๓
๒ บุเรงนองกะยอติพนรธา : เจ้าพม่าผู้ปล้นเอกราชไทย	๗๙
๓ บุเรงนองกะยอติพนรธา : ชุนพลผู้ทรงเสน่ห์	๑๔๕

คำนำ

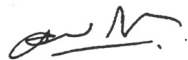
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

(เมื่อพิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. ๒๕๓๘)

นอกเหนือจากการสนับสนุนโครงการวิจัยที่สอดคล้องกับแนวทางที่กำหนดโดยคณะกรรมการนโยบายสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยแล้ว สกว. ยังให้ความสำคัญเป็นอย่างสูงแก่การเผยแพร่ผลงานวิจัยที่มีคุณค่า กล่าวคือ บุคคลที่สมควรแก่ความรู้ใหม่ๆ กลุ่มสื่อมวลชน นักวิชาการ มีนโยบายสาธารณะ มุ่งแก้ไขปัญหาในอนาคต และหนักแน่นในทางวิชาการ - ทั้งที่ได้รับการสนับสนุนโดย สกว. และที่คัดเลือกรายมาจากแหล่งอื่นๆ - ไปสู่กลุ่มเป้าหมายต่างๆ อย่างเหมาะสม

ทั้งนี้ด้วยความเชื่อที่ว่า การอาศัยข้อค้นพบที่ผ่านการไตร่ตรองมาเป็นอย่างดีแล้วเป็นหลักในการกำหนดนโยบายในระดับต่างๆ มากขึ้น คือช่องทางหนึ่งที่จะเอื้อประโยชน์แก่สาธารณชนในประเทศไทย

หนังสือเล่มที่ท่านกำลังถืออยู่นี้เป็นหนึ่งในผลงานที่ดีด้านวิเทศศึกษา (Foreign Area Studies) ซึ่งอยู่ในการดูแลของฝ่ายความสัมพันธ์ข้ามชาติและทางเลือกในการพัฒนาของ สกว. ที่ได้รับการคัดเลือกมาจัดพิมพ์เพื่อการพิจารณาอย่างกว้างขวาง ด้วยความหวังที่จะเกื้อกูลต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน สันติภาพ มิตรภาพ และความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศ

ศาสตราจารย์ นายแพทย์วิจารณ์ พานิช

คำนิยม

บุเรงนอง (กะยอติन्नรธา)
กษัตริย์พม่าในโลกทัศน์ไทย
(เมื่อพิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. ๒๕๓๘)

ในรอบสองปีที่ผ่านมา ข้าพเจ้าคิดว่าสังคมไทยได้ผลิตนักวิชาการรุ่นใหม่ ๆ ทั้งด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ที่มีความสามารถและมีคุณภาพไม่ด้อยกว่านักวิชาการในโลกตะวันตกเป็นจำนวนไม่น้อย บุคคลเหล่านี้คือผู้ที่ใช้ชีวิตเป็นนักวิชาการอย่างแท้จริง ได้สร้างแวดวงและการเคลื่อนไหวทางภูมิปัญญาและวิชาการให้มีสีสันและชีวิตชีวาอยู่เนือง ๆ คือเห็นได้จากการสัมมนาที่เกิดขึ้นเป็นประจำ หมุนเวียนไปตามสถาบันการศึกษาต่างๆ ทั่วประเทศและรวมไปถึงต่างประเทศด้วย นอกจากการสัมมนา แล้วก็มี การพิมพ์เผยแพร่ผลงานทางวิชาการ ตลอดจนการแสดงความคิดเห็นออกมาในรูปของหนังสือและบทความในหน้าหนังสือพิมพ์ และวารสารต่างๆ เป็นประจำ

ดร. สุเนตร ชุตินธรานนท์ แห่งภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นับเนื่องเป็นหนึ่งในนักวิชาการรุ่นใหม่ ที่กล่าวถึงนี้ ดร. สุเนตรได้ขยายปริมาณของประวัติศาสตร์ไทยไม่ให้โตเตี้ยวงมงายอยู่เฉพาะหลักฐานและข้อมูลจากตำนาน พงศาวดาร และเอกสารต่างๆ ที่พบแต่เพียงในประเทศ ด้วยการบุกเบิกเข้าไปในประเทศพม่าที่เป็นทั้งประเทศเพื่อนบ้านและคู่สงครามกับไทยมาแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีอย่างลึกซึ้ง งานเขียนของ ดร. สุเนตร เรื่อง “บุเรงนองกะยอติन्नรธา” ที่นำเสนอในที่นี้ คือสิ่งที่สะท้อนให้เห็นบทบาทและทัศนคติของ

(๘) บุเรงนอง(กระยอติณรธา)

นักประวัติศาสตร์ ที่ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเป็นกลางกับความกล้าหาญที่จะแสดงออกถึงความรู้สึคนักคิดที่เป็นตัวเองอย่างไร เพราะการรับรู้เรื่องราวของบุเรงนองในสังคมไทยทั่วไปที่มีพื้นฐานมาจากประวัติศาสตร์ชาตินิยมแต่ครั้งจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีนั้น มีอยู่ ๒ อย่างด้วยกัน อย่างแรกเป็นความรู้สึกของคนในชาติที่ว่า บุเรงนองคือผู้ที่ทำให้ความภูมิใจในการเป็นเอกราชของบ้านเมืองต้องหม่นหมอง เพราะไทยคือประเทศเดียวในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่เป็นเอกราชอยู่ได้โดยไม่ต้องตกเป็นเมืองขึ้นของตะวันตก แต่ถ้าย้อนหลังขึ้นไป ไทยก็เคยเสียเอกราชให้พม่าถึงสองครั้งสองครา ส่วนอย่างที่สองนั้นไม่ใช่เรื่องล้าสมัยในเรื่องชาตินิยม แต่เป็นเรื่องของความนิยมอย่างหนึ่งของคนไทยที่ยกย่องสรรเสริญบุคคลที่เป็นทหาร ทหารในอุดมคติของผู้ชายไทยและหญิงไทยก็คือ ต้องรูปหล่อ กล้าหาญ รบเก่ง ผสมกับความเลวบางอย่างคือ มีเล่ห์กระเท่ห์และเจ้าชู้ บุรุษในอุดมคติแบบนี้มี ๒ คน คนแรกคือขุนแผนแสนสะท้าน ในนิยายเรื่องขุนช้างขุนแผน คนนี้นับว่าเป็นชนานแท้และดั้งเดิม ส่วนคนที่สองก็คือ จะเตี้ย หรือบุเรงนอง ที่ยาขอบนักประพันธ์คนสำคัญของแผ่นดินสร้างขึ้นจากจินตนาการและลำบาคำนวณ ยาขอบได้ทำให้จะเตี้ยหรือบุเรงนองกลายเป็นบุรุษที่ข้ามพันพรมแดนทางประวัติศาสตร์มาเป็นขุนแผนคนที่สอง ที่เหมาะสมกับความยิ่งใหญ่ของการและเจ้าชู้ของผู้นำไทยคนสำคัญ คือ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ที่สานต่อบทประพันธ์ของยาขอบด้วยเพลงเย้ยฟ้าทำดิน จนกล่าวได้ว่าไม่มีข้าราชการพลเรือนและทหารในระดับเจ้ากรม เจ้ากระทรวงคนใดที่ร้องเพลงนี้ไม่เป็น

ในฐานะนักประวัติศาสตร์ อาจารย์สุเนตรทิพตักกการวิเคราะห์เรื่องของบุเรงนองออกเป็น ๓ มิติ มิติแรกให้ชื่อว่า **บุเรงนองกระยอติณรธา : ราชาเหนือราชาในสกลชมพูทวีป** เป็นเรื่องของ การรับรู้ในโลกทัศน์ของคนร่วมยุคสมัยระหว่างไทยและมอญ-พม่า ในพุทธศตวรรษที่ ๒๑-๒๒ ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่บุเรงนองมีตัวตนอยู่ มิติที่สอง **บุเรงนองกระยอติณรธา : เจ้าพม่าผู้ปล้นเอกราชไทย** เป็นเรื่องของความรู้สึคนักคิดของคนไทยแต่พุทธศตวรรษที่ ๒๔ หรืออีกนัยหนึ่งตั้งแต่สมัยเริ่มการปฏิรูปประเทศให้ทันสมัย โดยเฉพาะในสมัยรัชกาลที่ ๕ และเมื่อมีประวัติศาสตร์นิพนธ์เรื่อง **ไทยรบพม่า** ของสมเด็จพระเจ้า กรมพระยาตำราวงราชานุภาพ

ขึ้นมา ในขณะที่มิตินี้สาม คือ **บุเรงนองกะยอกดินนรธา : ขุนพลผู้ทรงเสน่ห์** นั้น เป็นเรื่องของบุเรงนองในการรับรู้ของคนไทยในปัจจุบันที่ไม่เน้นมิติทางประวัติศาสตร์ หากเป็นเรื่องของนิยายและบุคคลในนิยายเป็นสำคัญ ในที่นี้ข้าพเจ้าไม่ขอกล่าวถึงเรื่องบุเรงนองในมิตินี้สองและที่สาม เพราะเป็นเรื่องที่คนทั่วไปรู้จักดี และอาจจะมีอะไรอีกหลายอย่างที่แตกต่างไปจากข้อมูลและความคิดเห็นที่ ดร. สุนทรได้เสนอมาก็ได้ จึงใคร่ปิดท้ายไว้ให้มีปฏิริยาโต้แย้งกับ ดร. สุนทรเอง ซึ่งข้าพเจ้าเชื่อว่า ดร. สุนทรเองก็ต้องการให้เป็นเช่นนั้น เพราะวิสัยของนักวิชาการรุ่นใหม่เน้นดูเหมือนไม่มีใครผูกขาดในด้านการแสดงความคิดเห็น อีกทั้งไม่แสวงหาข้อยุติ ทั้งนี้ก็เพื่อความอภังการและสติปัญญาและความก้าวหน้าทางวิชาการเป็นสำคัญ

หัวใจของหนังสือเล่มนี้ของ ดร. สุนทร อยู่ที่เรื่องราวในมิตินี้แรก คือ **บุเรงนองกะยอกดินนรธา : ราชาเหนือราชาในสกลชมพูทวีป** อาจารย์สุนทรได้แสดงให้เห็นว่า ผู้แต่งพงศาวดารไทยที่กล่าวถึงการสงครามระหว่างมอญ (พม่า) กับไทยในสมัยที่บุเรงนองยกกองทัพมาตีพระนครศรีอยุธยา นั้น ไม่แสดงอาการลำเอียงเกลียดชังบุเรงนองแต่อย่างใด ทำนองตรงข้ามกลับกล่าวถึงในทางยกย่องสรรเสริญ และเห็นการพ่ายแพ้ของกรุงศรีอยุธยาเป็นเรื่องธรรมดาเมื่อต้องเผชิญสงครามกับผู้ที่เหนือกว่านั้น ในการยกกองทัพเข้ามาตีพระนครศรีอยุธยานับ ๔ ครั้งด้วยกัน ซึ่งครั้งสุดท้ายถึงต้องเสียพระนครศรีอยุธยานั้น ก็หาได้มีความสำคัญเท่ากับสงครามครั้งที่บุเรงนองขอช้างเผือกไม่ ซึ่งถ้าหากเป็นความคิดเห็นของคนทั่วไปแล้ว ก็คงจะเน้นสงครามครั้งเสียกรุงเป็นสำคัญ เพราะทำให้เสียเอกราช ตกเป็นเมืองขึ้นของพม่าเป็นเวลาถึง ๑๕ ปี จนกระทั่งสมเด็จพระนเรศวรมหาราชกู้อิสรภาพได้ ยิ่งกว่านั้นถ้าจะวิเคราะห์ถึงสาเหตุที่พม่ามาตีพระนครศรีอยุธยาในยุคนี้แล้ว หลายๆ คนก็คงจะไปในเรื่องปัญหาทางเศรษฐกิจบ้าง หรือการเมืองในอันที่จะต้องปราบปรามเมืองไทยเพื่อให้เป็นที่กลัวเกรงแก่พวกมอญและบรรดาเมืองขึ้นอื่นๆ ของพม่า เช่นเดียวกับกับสงครามในสมัยหลังๆ ลงมา แต่อาจารย์สุนทรกลับให้ความสำคัญแก่สงครามช้างเผือกเป็นพิเศษซึ่งเป็นเรื่องของเกียรติยศเป็นสำคัญ ซึ่งคนในปัจจุบันอาจจะแลเห็นว่าเป็นเรื่องเสียสติไร้สาระก็ได้

แต่ความเป็นจริงในสมัยบุเรงนองและสมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรง

(๑๐) บุญนอง(กระยอติณรธา)

คงเป็นอย่างเช่นที่อาจารย์สุเนตรเสนอ เพราะหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงโลกทัศน์อย่างแท้จริง คือ เรื่องของพระจักรพรรดิราชและช้างเผือกที่มีปรากฏ อยู่ทั้งทางฝ่ายไทยและมอญ (พม่า) ในสังคมร่วมสมัยกัน ไทย มอญ และพม่า ในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๒๑-๒๒ ต่างก็เป็นสังคมที่นับถือพุทธ ศาสนาหลักเถรวาทด้วยกัน ต่างก็ได้รับแนวคิดในเรื่องจักรพรรดิราชจาก อินเดียและลังกาเช่นกัน และที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือ ทั้งไทย มอญ และ พม่าต่างก็เป็นประเทศที่ถูกคุมไปด้วยช้างด้วยกัน ช้างแก้วซึ่งเป็นหนึ่งใน แก้วเจ็ดประการของการเป็นพระเจ้าจักรพรรดิราชจึงหมายถึงช้างเผือก สัญลักษณ์ของการเป็นพระจักรพรรดิราช เผินยสมเด็จพะมหาจักรพรรดิ ของทางกรุงศรีอยุธยามีช้างเผือกถึง ๗ เชือก ในขณะที่บุญนองที่เป็น ใหญ่อยู่ ณ กรุงหงสาวดีซึ่งเป็นพระมหากษัตริย์ผู้มีเดชานุภาพมากไม่มี จึงต้องส่งทูตมาเจริญไมตรีขอช้างเผือกจากสมเด็จพระมหาจักรพรรดิเพียง ๒ เชือก เพื่อประดับพระบารมีในการเป็นจักรพรรดิราช เมื่อทางกรุงศรี อยุธยาปฏิเสธ เพราะเกรงเสียพระเกียรติของสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ สงครามแย่งช้างเผือกจึงเกิดขึ้น แต่ก็จบลงด้วยพม่าชนะ และเอาช้างเผือก กลับไป ๔ เชือก แทนที่จะเป็นเพียง ๒ เชือกที่ขอมา สงครามครั้งนี้ดู เหมือนทั้งสองฝ่ายไม่ได้เสียเลือดเนื้อจากการรบพุ่งกันเท่าใด แต่เป็นปัญหา เรื่องเกียรติยศเป็นสำคัญ หลายคนมักพูดว่าไทยเสียเอกราชให้แก่พม่า ตั้งแต่สงครามครั้งนี้ ซึ่งจะจริงหรือไม่นั้นคงต้องพิจารณาจากการวิเคราะห์ ที่เข้าถึงโลกทัศน์ของคนไทยสมัยนั้นจากการเสนอของ ดร. สุเนตร ชุติน ทรานนท์ ในหนังสือเล่มนี้ที่แล้วกัน

ศรีศักร วัลลิโภดม

มิถุนายน ๒๕๓๘

คำนำผู้เขียน

บุเรงนอง (กะยอติพนรธา)
กษัตริย์พม่าในโลกทัศน์ไทย
(เมื่อพิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. ๒๕๓๘)

ผู้เขียนได้เริ่มรู้จักพระเจ้าบุเรงนองในนามผู้ชนะสิบทิศ และจะเด็ด บุตรแม่นมเลาชี ผ่านวรรณกรรมระบือนามของขุนโชติ แพร่พันธุ์ หรือ “ยาขอบ” เรื่องผู้ชนะสิบทิศ นับเป็นการรู้จักตั้งแต่ยังเรียนหนังสืออยู่ชั้นมัธยม ถึงสืบมาภายหลัง ผู้เขียนจะได้ทำความรู้จักกับกษัตริย์พระองค์นี้ ในแง่มุมที่ผิดแผกไปจากที่ฝังใจมาจาก “ผู้ชนะสิบทิศ” เส้นหนัของบุเรงนองในนามจะเด็ด ก็ไม่เคยจางไปจากใจ แต่กลับทวีคูณมากขึ้นทุกครั้งเมื่อได้หยิบวรรณกรรมชิ้นเอกนี้ขึ้นมาอ่านซ้ำ และคิดเลยไปว่าจะต้องหาโอกาสเขียนเรื่องพระเจ้าบุเรงนองขึ้นเป็นรูปเล่มในลักษณะงานนิพนธ์ทางประวัติศาสตร์สักครั้ง

กระนั้นเรื่องราวของกษัตริย์พระองค์นี้ เพียงเฉพาะคราวที่ทรงกรีธาทัพเข้ามารบกับกษัตริย์แห่งราชอาณาจักรอยุธยา ในสงครามช้างเผือก และสงครามเสียกรุงในปี พ.ศ. ๒๑๑๒ ก็ละเอียดซับซ้อน มิจำเป็นต้องกล่าวถึงเรื่องการกู้บ้านกู้เมืองและผ่านแผ่นดินน่านฟ้าของพระองค์ในภาคพื้นพุกามประเทศ กล่าวได้ว่าเรื่องที่สัมพันธ์กับมหาราชพระองค์นี้เฉพาะในแง่มุมทางประวัติศาสตร์ ยังจำแนกเขียนได้เป็นหลายเรื่อง หลากรส และหลายกระบวนการ ทั้งนี้ยังไม่รวมงานประวัติศาสตร์และวรรณกรรมที่มีปรากฏเป็นภาษาพม่า อันควรค่าแก่การแปลออกอ่าน เทียบเคียงงานเขียนทางประวัติศาสตร์และวรรณกรรมของไทย

ท้ายที่สุด ผู้เขียนมาได้ข้อยุติว่า เรื่องราวของกษัตริย์พระองค์นี้ ที่ควรค้นคว้าออกเผยแพร่ เพื่อแลกเปลี่ยนเป็นความรู้ในแวดวงวิชาการไทย ก่อนอื่นใด คือ เรื่องของบุเรงนองในโลกทัศน์ไทย เพราะเรื่องดังกล่าวไม่เพียงเป็นจุดเริ่มต้นและพื้นฐานต่อการรับรู้ ศึกษา ทำความเข้าใจบทบาทและความสำคัญของพระองค์ในกรอบประวัติศาสตร์นิพนธ์ไทย แต่ยังสามารถต่อยอดกับบรรยากาศของปัจจุบันสมัย ที่ภาพลักษณ์ของพระเจ้าบุเรงนองถูกพลิกฟื้นให้ขึ้นมาโดดเด่นในรูปลักษณะต่างๆ ซ้ำแล้วซ้ำเล่า ผ่านสื่อหลากหลายชนิดนับตั้งแต่नियाอิงพงสาวดาร ละครเวที ลิเกเปิดตลาด ตลอดจนถึงแผ่นฟิล์มและละครโทรทัศน์

จะโดยตั้งใจหรือไม่ก็ตาม ทั้งหมดนับเป็นการพลิกฟื้นพระเจ้าบุเรงนองให้ขึ้นมาเป็นคนที่มียอดขายของโลกปัจจุบัน และในกรอบประวัติศาสตร์นิพนธ์ ที่ ดร. ธิดา สารเยา เรียกว่า ประวัติศาสตร์ประโลมโลก (popular history) อันเป็น “ตัวเชื่อมระหว่างเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ในพงสาวดารกับการตีความและการเข้าใจประวัติศาสตร์ของสาธารณชน ทำให้สามัญชนมีโอกาสดังเป็นส่วนหนึ่งของอดีตในพงสาวดาร เป็นรูปแบบหนึ่งของการที่ประวัติศาสตร์แตกตัวออกสู่มวลชน”

กระนั้น ภาพลักษณ์ของบุเรงนองตามมีปรากฏ รับรู้แพร่หลายในสื่อบันเทิงต่างๆ เป็นเพียงภาพอันเป็นพัฒนาการท้ายสุดที่ถือกำเนิดขึ้นในสังคมวัฒนธรรมไทยในกรอบเวลากว่าสองศตวรรษ ภาพลักษณ์ของบุเรงนองในฐานะนักรักและขุนพลผู้ทรงเสน่ห์ แท้จริงเป็นดอกผลที่งอกเงยขึ้นในช่วงระยะเวลาหกสิบกว่าปีให้หลัง ก่อนหน้ากรอบเวลาดังกล่าวขึ้นไปหลายเท่า พระเจ้าบุเรงนองในความรับรู้และจินตนาการ โดยเฉพาะในแวดวงของผู้ปกครองและผู้นำทางภูมิปัญญาไทยหลังยุคเสียกรุงปี พ.ศ. ๒๓๑๐ คือ กษัตริราชผู้ยิ่งใหญ่เทียบที่พระเจ้าจักรพรรดิ เป็น “แม่แบบ” ของพุทธราชาให้ยึดถืออ้างอิงและลอกเลียน ลักษณะการตามกล่าวหากประเมินจากบรรทัดฐานปัจจุบันย่อมเป็นเรื่องสุดวิสัยเกินเข้าใจว่าพระมหากษัตริย์ไทยจะใช้มหาราชพมาเป็น “แม่แบบ” ให้เจริญรอย แต่เงื่อนไขตามกล่าวมีความสลับซับซ้อนมากเกินกว่าจะใช้เส้นบรรทัดของปัจจุบันจับวัด กระนั้น ภาพลักษณ์ของบุเรงนองตามกล่าวมิได้หยุดนิ่ง แต่กลับมีพลวัตปรับเปลี่ยนไปตามเงื่อนไขความเคลื่อนไหวของกระแสการเมือง

อันสัมพันธ์กับการใช้ประวัติศาสตร์เป็นเครื่องมือสนองประโยชน์ตามยุคสมัย และสถานการณ์ ก่อให้เกิดภาพบุรุษของในฐานะเจ้าพ่มาผู้ปล้นเอกราชไทย ขวณเป็นที่รังเกียจยากจะรับได้ เหล่านี้ล้วนเป็น “ตัวตน” ของบุรุษของในโลกทัศน์ไทยตามมีปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ก่อนจะค่อยคลี่คลายมาเป็นบุรุษของในหน้านิยาย “ปลอมพงศาวดาร” ของ “ยาขอบ”

“บุรุษของกะยอคินนรธา : กษัตริย์พม่าในโลกทัศน์ไทย” เป็นงานค้นคว้าที่ผู้เขียนมุ่งให้เป็นหนังสือประเภท “อ่านเอาเรื่อง” มากกว่าจะ “อ่านเอาเพลิน” สารของหนังสือจึงเนื่องแน่นไปด้วยข้อมูลหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ชื่อบุคคล สมัญญานาม และเรื่องราวที่ต้องประกอบกันไปกับการตีความวินิจฉัย อันต้องพาดพิงเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์หลายเหตุการณ์ ช้ามยุคช้ามสมัยและพื้นที่ ความบางตอนจึงอาจเยิ่นเย้อ นำเอื้อกับการปูพื้นฐาน เพื่อสร้างความเข้าใจในที่มาที่ไปของมูลประเด็นที่ยกขึ้นมาศึกษา

แท้จริงเรื่องราวของพระเจ้าบุเรงนองเป็นเรื่องที่มีปรากฏ เล่าขานวิเคราะห์ และเขียนถึงกันมาก่อนหลายชั้นในหน้าประวัติศาสตร์นิพนธ์ไทย ปรมาจารย์และปราชญ์ผู้ใหญ่มากอดิตจวบจนถึงปัจจุบัน นับแต่สมเด็จพระยาคำรกราชาอนุภาพ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนริธิปประพันธ์พงศ์ ท่าน “ยาขอบ” ตลอดจนศาสตราจารย์ ดร. นิธิ เอียวศรีวงศ์ ได้สรรค์สร้างงานทางปัญญาและเร้าอารมณ์เกี่ยวกับกษัตริย์พม่าพระองค์นี้ไว้แล้วโดยประณีต ผู้เขียนได้อาศัยงานพระนิพนธ์และนิพนธ์ของท่านเหล่านั้นเป็นฐานรากและประติบสงทางในการเขียนหนังสือนี้ขึ้น พร้อมกันไปก็ได้พยายามสานต่องานทั้งนั้น โดยสอดแทรกทัศนะส่วนตัวและข้อมูลหลักฐานที่รวบรวมหาได้ตามสมควร ที่สุดผู้เขียนยินดีน้อมรับคำชี้แนะจากผู้สันติทศกรณี ทั้งนักเลงประวัติศาสตร์และผู้รู้ด้านวรรณกรรมไทยโดยถ้วนทั่ว

หนังสือเล่มนี้สำเร็จได้ก็ด้วยอุปการคุณของผู้ใหญ่และผู้ร่วมงานหลายท่าน นับตั้งแต่ รองศาสตราจารย์ ดร. วิทยา สุจริตชนาวรักษ์ ผู้ให้การสนับสนุนให้ผู้เขียนได้มีโอกาสข้ามน้ำข้ามทะเลไปทำงานวิจัยที่ Center for Southeast Asian Studies ณ มหาวิทยาลัยเกียวโต เป็นเวลา ๖ เดือน Dr. Fukui Hayao และอาจารย์ Yukio Hayashi ผู้ให้ความอนุเคราะห์ต่อ

(๑๔) บุรณอง(กะยอคินนรธา)

ผู้เขียนขณะทำวิจัยที่นครเกียวโต ประเทศญี่ปุ่น ด้วยดี รองศาสตราจารย์
ดร. ธิดา สารยา พี่และเพื่อนผู้แบกรับภาระงานของผู้เขียนด้วยความเต็มใจ
ตลอดระยะเวลาที่ผู้เขียนพำนักอยู่ต่างแดน ทั้งนี้รวมถึงเพื่อนอาจารย์ใน
ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่มี
ส่วนร่วมแบ่งเบาภาระของผู้เขียนด้วยเช่นกัน อาจารย์ธีรยุทธ พนมยงค์
เพื่อนผู้นองผู้สละเวลาช่วยขัดเกลาพิสูจน์อักษร สำนักงานกองทุนสนับสนุน
การวิจัย ผู้ให้การสนับสนุนการจัดพิมพ์เผยแพร่ คุณสุภาพร ชุติน
ธรรานนท์ ภรรยาผู้ให้กำลังใจมาโดยสลับเนื่อง และท้ายที่สุด ผู้เขียนขอ
ขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ศรีศักร วัลลิโภดม ผู้กรุณาเขียนคำนิยมให้
กับหนังสือเล่มนี้ด้วยความเต็มใจยิ่ง

ดร.สุเนตร ชุตินธรรานนท์

มิถุนายน ๒๕๓๘

คำอุทิศ

คุณงามความดีของหนังสือเล่มนี้
ขอน้อมอุทิศเป็นกตัญญูตาแต่
คุณยายและคุณแม่

บุเรงนอง(กะยอติพนรธา)
กษัตริย์พม่าในโลกทัศน์ไทย

พระราชนุสาวรีย์พระเจ้าบุเรงนอง หน้าพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ นครย่างกุ้ง

บทนำ

เพื่อสืบทอดกันมาในสังคมวัฒนธรรมพบว่า พระเจ้าบุเรงนอง (Bayinnaung, พ.ศ. ๒๐๙๔-๒๑๒๔) เป็นกษัตริย์ราชาธิราชที่ทรงกฤษฎาไม่เป็นรองพระเจ้าอโนรธา (Anawrahta, พ.ศ. ๑๕๙๗-๑๖๒๐) ผู้สร้างปึกแผ่นและความยิ่งใหญ่ให้พุกามอาณาจักรในยุคต้น^๑ และพระเจ้าอลองเมงตะยาจี หรือ อลองพญา (Alaungpaya, พ.ศ. ๒๒๙๕-๒๓๐๓) ผู้กอบกู้แผ่นดินยุคหลัง^๒

พระเจ้าบุเรงนองในบริบทประวัติศาสตร์นิพนธ์และในความรู้สึกนึกคิดของชนสามัญพม่า คือ ผู้สถาปนาอาณาจักรพม่ายุคสอง (The Second Burmese Empire หรือ ဒုတိယမြန်မာနိုင်ငံတော်ကိုတည်ထောင်သူမင်း) เท่าๆ กับที่เป็นมหाराษฎ์สามารถปราบปรามกษัตริย์ราชธานีน้อยใหญ่ แผ่ขยายอาณาจักร (မြန်မာနိုင်ငံတော်) แต่ลุ่มน้ำมณีปุระ (မင်္ဂလာဒုံမြစ်ဝ) ถึงลุ่มน้ำโขง (မဲခေါင်မြစ်ဝ) กินขอบเขตบริเวณทลกว้างขวางอย่างไม่เคยเป็นมาก่อนและไม่มีปรากฏขึ้นอีกในยุคหลัง^๓

อันพระนามบุเรงนองที่ระบุอยู่ในหลักฐานไทยและหลักฐานตะวันตกเป็นเพียงพระนามหนึ่งในจำนวนพระนามอันมีหลากหลาย ตามมีในหลักฐานพม่าพงศาวดารทองอุบบ์ของอุอองเคง (ဦးအောင်) กล่าวว่า เมื่อพระเจ้าบุเรงนองยังทรงพระเยาว์ มีนามว่า **จะเต็ต** (Cha Thet หรือ ဇာတ်)^๔ คำนี้มีความหมายตรงตามตัวว่า เจ้าปลวกไต่ ซึ่งเรื่องของจะเต็ตมีตำนานเล่ากำกับว่า ครั้งพระเจ้าบุเรงนองยังเยาว์พระชันษาเป็นทารกอยู่นั้น มีปลวกขึ้นไต่ตอม

เป็นจำนวนมาก แต่ไม่ได้เกิดอันตรายอย่างใด^๕ เป็นไปได้ว่าตำนานนั้นมุ่งแสดงนิมิต (sign) ให้เห็นในบุญบารมีของพระเจ้าบุเรงนอง

นิมิตทำนองแสดงบุญญาภินิหารของกษัตริย์พระองค์นี้ยังมีความพิสดารเล่าอยู่ในพงศาวดารของชวตีก^๖

สารานุกรมพม่า (Myan-Ma-Swe-Zon-Kyan หรือ မြန်မာ့ဝတ္ထုတိုင်း) ภาควิชาด้วยเกียรติประวัติของพระเจ้าบุเรงนองระบุพระนามเต็มของพระเจ้าบุเรงนองอีกพระนามหนึ่งครั้งยังอยู่ในวัยเยาว์ คือ เชนเยทูต (Shin Yetut หรือ ရှင်ရဲတွတ်) แปลตามตัวได้ว่า “เจ้าผู้ยอดกล้า”^๗ ต่อมาเมื่อพระเจ้าเมงตะยาชเวตี้ หรือที่หลักฐานไทยเรียกว่า ตะเบงชเวตี้ (Tabinshwehti မင်းတရားစွယ်စိုး หรือ พ.ศ. ๒๐๗๔-๒๐๘๓)^๘ ขึ้นสืบราชสมบัติครองเมืองทองอุสึบต่อจากพระราชบิดา คือ พระเจ้าเมงเยตีหตู (พระเจ้ามหาสิริชัยสุระ หรือ Maha Thirizeya Thura หรือมังกินโย-Minkyinyo, พ.ศ. ๒๐๒๔-๒๐๗๔)^๙ เชนเยทูตก็ได้พระราชทาน “นาม” (ဝဲ.)^{๑๐} เป็นทางการว่า “จยเตงนรธา” (Kyawhtin Nawrahta หรือ ကျော်ထင်နော်ရထာ ซึ่งนักประวัติศาสตร์ไทยเรียกเป็นกระษัตริย์นันทราช) ครั้นจยเตงนรธาได้อภิเษกสมรสกับพระพี่นางของพระเจ้าตะเบงชเวตี้ และทำศึกกอนโย (နောင်ရိုးဝိုက်ပွဲ) ได้ชัยชนะ^{๑๑} พระเจ้าตะเบงชเวตี้ จึงพระราชทานนามบาเยงนอง หรือบุเรงนอง (ဘုရင့်နောင်) (คำบุเรงนองนี้นักประวัติศาสตร์ไทยถอดความหมายออกเป็นภาษาไทยว่าพระเชษฐภคินี บ้าง พระขัติยยะ เชษฐภคินี บ้าง และพระเชษฐาธิราชบ้าง)^{๑๒}

กระนั้น นองโยได้ปฎิเสธยกย่อง (နောင်ရိုးဝိုက်ပွဲမော်ကွန်း หรือ มอกวอนว่าด้วยกอนโย) ซึ่งเป็นวรรณกรรมว่าด้วยชัยชนะของจยเตงนรธา ณ สมรภูมิกอนโย คราวยกทัพขึ้นไปตีเมืองแปรในปี พ.ศ. ๒๐๘๒ ระบุนามที่ได้รับพระราชทานโดยเต็มว่า บุเรงนองคอบ (King's Elder Brother หรือ ဘုရင့်နောင်ဘော်)^{๑๓} ในวาระเดียวกันนี้ พระเจ้าตะเบงชเวตี้ยังโปรดให้พระเชษฐภคินีขึ้นรั้งเมืองลาย (Hling หรือ လွင်လွိုင်) เป็นรางวัลอีกชั้นหนึ่ง^{๑๔} การพระราชทานนาม

บุเรงนองในครั้งนี้เป็นต้นเค้าให้เกิดนามเรียกขานกันต่อมามีว่า บา
จิ้นองจอกเตงนรธา (Bayinnaung Kyawhtin Nawrahta หรือ
ဘုရင့်နောင်ကျော်ထင်နော်ရထာ) ซึ่งรู้จักกันแพร่หลายเป็นภาษาไทย
ว่าบุเรงนองกะยอติन्नรธา^{๑๕}

เมื่อพระเจ้าบุเรงนองเสด็จขึ้นเสวยราชสมบัติ (พ.ศ. ๒๐๙๔)
ได้เฉลิมพระนามว่า สิริทรี ภวนา ติทา บวร บัณฑิต สุธรรมา
(ဝိရိ တြိဘဝနာဒိတျာ ဗဝရုပတ္တိဘ သုမေရာဇ) ^{๑๖} แต่มักจะเรียกกัน
สั้นๆ ว่า สิริสุธรรมราชา (ဝိရိသုဓမ္မရာဇ) กระนั้นก็ดี พระนาม
ที่รู้จักแพร่หลายภายหลังการขึ้นเสวยราชย์กลับเป็นพระนาม หาน
ดาวตี้เซงพยูมยาเซง (ဟံသဝဝတိ ဆင်ဖြူများရင်) ^{๑๗} หรือหानดาวตี้
เซงพยูมยาตะเกง (ဟံသဝဝတိ ဆင်ဖြူများ သခင်) ^{๑๘} ซึ่งมีความหมาย
เหมือนกัน คือ พระเจ้าหงสาวดีช้างเผือก (Lord of the White
Elephant) ^{๑๙} เป็นที่รู้จักกันในประวัติศาสตร์พบว่า พระนามนี้พระ
เจ้าบุเรงนองได้มาหลังจากที่ทำศึกชนะกรุงศรีอยุธยา จนได้ช้าง
เผือกมาประดับพระบารมี^{๒๐}

พระนามหानดาวตี้เซงพยูมยาเซง หรือพระเจ้าช้างเผือก
แห่งหงสาวดีนี้ เป็นพระนามที่ผู้เขียนพงศาวดารพม่าใช้เรียกพระ
เจ้าบุเรงนองเป็นพื้นอาทิ พงศาวดารฉบับนายกาลา (U Kala
Mahayazawingyi) จะเรียกพระเจ้าบุเรงนองว่า เซงพยูเซงนี้มาตะเกง
ภวเซงเมงตะยาจีพะยา (ဆင်ဖြူဆင်နီများဘဝရင်မင်းတရားကြီးဘုရား)
ซึ่งมีความหมายว่าพระมหาธรรมราชาพระเจ้าช้างเผือกแลช้าง
เนียม^{๒๑}

แต่ถึงแม้พระเจ้าบุเรงนอง จะมีพระนามเป็นที่ปรากฏเรียก
ขานต่างกันไป พระนามที่แพร่หลายที่สุดในสังคมวัฒนธรรมพม่า
และในเอกสารชาวต่างชาติ ตลอดจนในความรับรู้ของชาวไทยใน
สมัยหลัง ยังคงเป็นพระนามบุเรงนอง หรือบุเรงนองกะยอติन्नรธา
นั่นเอง

เชิงอรรถ

๑ ถึงแม้ในประวัติศาสตร์พม่า พระเจ้าอโนรธา หรือ Anawratha-minsaw จะมีได้ทรงเป็นผู้สถาปนาอาณาจักรพุกาม ขณะที่มกษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่เปี่ยมบารมี ไม่เป็นรองพระเจ้าอโนรธาเป็นบุคคลร่วมสมัยกับพระองค์ คือ พระเจ้าจันลีตา (Kyansittha, พ.ศ. ๑๖๒๗-๑๖๕๔) แต่พระเจ้าอโนรธาก็เป็นกษัตริย์ที่ได้รับการยกย่องโดดเด่นกว่ากษัตริย์องค์อื่นๆ ของยุคพุกาม ในฐานะผู้สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันขึ้นในราชอาณาจักรที่ชนชาติพม่าได้เป็นเจ้าปกครอง ขณะที่ในความรับรู้ของผู้บันทึกพงศาวดาร กษัตริย์พระองค์นี้นับเป็นกษัตริย์ราชผู้ยิ่งใหญ่ที่สุดพระองค์หนึ่งสืบต่อจากพระมหาสम्मตราช (Maha Thamada) ซึ่งเป็นกษัตริย์พระองค์แรกแต่เบื้องปฐมกาล และพระเจ้าอโศก (Asokadhammaraja) ซึ่งเป็นองค์ศาสนูปถัมภกกล่าวถึงพระพุทธรูปศาสนา ดำเนินเกี่ยวกับกฤษฎาภินิหารของกษัตริย์พระองค์นี้ไม่ได้จำกัดอยู่แต่เพียงในพงศาวดารพม่า ดำเนินข้างฝ่ายไทยได้กล่าวถึงอำนาจของพระองค์ไว้อย่างพิสดาร และเรียกพระองค์ว่า พระอนุรธาชาธิราช ดู Pe Maung Tin and G.H. Luce (trs.) **The Glass Palace Chronicle of the Kings of Burma** (Rangoon : Rangoon University Press, 1960), pp. 64-79 ; Maung Htin Aung, **A History of Burma** (New York : Columbia University Press, 1967), p. 37 และ “พระราชพงศาวดารเหนือ” ใน **ประชุมพงศาวดารฉบับหอสมุดแห่งชาติ เล่ม ๑** (พระนคร : สำนักพิมพ์ก้าวหน้า, ๒๕๐๖) หน้า ๘๘-๙๗.

๒ พระเจ้าอลองพญา (Alaungpaya commonly written Alompra) นี้หลักฐานยุคคองบอง (Konbaung Period, พ.ศ. ๒๒๙๕-๒๔๒๘) ไม่ว่าจะเป็นงานประวัติศาสตร์ในเชิงพงศาวดาร ตีลาจารึก ตลอดจนงานวรรณกรรม อาทิ อเยดอโปง (Alaung Mintayagyi Ayedawpon หรือ Biography of Alaungpaya) และงานประวัติศาสตร์ที่เขียนขึ้นในยุคหลังต่างยกย่องให้เป็นกษัตริย์ที่ยิ่งใหญ่ที่สุดพระองค์หนึ่งของพม่า และยิ่งใหญ่มากกว่ากษัตริย์ทุกพระองค์ในยุคคองบอง ไม่ว่าจะเป็นพระเจ้าเซงพยูเซง (Hsinbyushin, พ.ศ. ๒๓๐๖-๒๓๑๙) หรือที่ไทยเรียกว่า พระเจ้ามังระ และพระเจ้าโบดอพญา (Bodawpaya, พ.ศ. ๒๓๒๕-๒๓๖๒) หรือที่หลักฐานไทยเรียกว่า พระเจ้าปดุง ด้วยเหตุนี้ถึงแม้ประวัติศาสตร์พม่าจะมีกษัตริย์ที่ยิ่งใหญ่ด้วยกันหลายพระองค์ แต่กษัตริย์ที่ได้รับการยอมรับนับถือมาโดยสืบเนื่องว่ายิ่งใหญ่เหนือกษัตริย์พระองค์อื่นทั้งหมดจะมีเพียง ๓ พระองค์ ทุกพระองค์มีเกียรติประวัติผูกพันกับการสร้างความเป็นปึกแผ่นให้